

РЕЧНИК ПОЈМОВА
ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ
И АРХИТЕКТУРЕ

Издавачи	СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ – ОДЕЉЕЊЕ ЛИКОВНЕ И МУЗИЧКЕ УМЕТНОСТИ, Београд, Кнез Михаилова 35, www.sanu.ac.rs ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ, Београд, Обилићев венац 5, www.zavod.co.rs
За издаваче	академик ВЛАДИМИР КОСТИЋ, председник Српске академије наука и уметности др МИЛОРАД МАРЈАНОВИЋ, в. д. директора и главног уредника Завода за уџбенике
Главни и одговорни уредник, САНУ	академик МИЛАН ЛОЈАНИЦА, секретар Одељења ликовне и музичке уметности
Уредник, САНУ	др ЉИЉАНА СТОШИЋ
Уредник издања, Завод за уџбенике	ЈЕЛЕНА ДАВИДОВИЋ КОЛАРОВ
Рецензенти	академик СВЕТОМИР АРСИЋ-БАСАРА академик ДИНКО ДАВИДОВ дописни члан ДРАГАН ВОЈВОДИЋ др ЈЕРКО ДЕНЕГРИ др АЛЕКСАНДАР ИГЊАТОВИЋ др МИРЈАНА РОТЕР БЛАГОЈЕВИЋ
Одбор за Речник Одељења ликовне и музичке уметности САНУ	академик СВЕТОМИР АРСИЋ-БАСАРА академик ДУШАН ОТАШЕВИЋ дописни члан МИЛАН МАРИЋ академик МИЛАН ЛОЈАНИЦА (председник) др ЉИЉАНА СТОШИЋ (уредник) МИОЉУБ КУШИЋ (секретар Одбора)
Редакција по областима	дописни члан МИОДРАГ МАРКОВИЋ (средњи век) др ЉИЉАНА СТОШИЋ (нови век) ЖАНА ГВОЗДЕНОВИЋ (модерна уметност) др ДИЈАНА МИЛАШИНОВИЋ МАРИЋ (архитектура и примењена уметност)
Дизајн и опрема	ДРАГАН ТАДИРОВИЋ
Лектура	АЛЕКСАНДРА ШУЛОВИЋ ЈЕЛЕНА ВИТЕЗОВИЋ
Коректура	КОВИЉКА ЖУГИЋ РУЖИЦА ЈОВАНОВИЋ
Израда индекса	МИОЉУБ КУШИЋ
Припрема за штампу	ВОЈИСЛАВ НЕСТОРОВИЋ

Штампа: „Планета принт“, Београд ■ Обим: 85 штампарских табака ■ Формат: 23 × 28,5 cm
 © Српска академија наука и уметности и Завод за уџбенике, Београд, 2020.
 ISBN 978-86-17-20195-9

РЕЧНИК ПОЈМОВА
ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ
И АРХИТЕКТУРЕ

Том II
Е-К

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ЗАВОД ЗА УЏБЕНИКЕ

АУТОРИ ОДРЕДНИЦА

- Ана, АНАКИЈЕВ – А. А.
Валентина, БАБИЋ – В. Б.
Зоран, БЕЛИЋ WEISS – З. Б. W.
Игор, БОРОЗАН – И. Б.
Татјана, БОШЊАК – Т. Б.
Бранка, ВРАНЕШЕВИЋ – Б. В.
Ана, ВРАЊЕШ – А. В.
Емилија, ВУКОВИЋ – Е. В.
Марта, ВУКОТИЋ ЛАЗАР – М. В. Л.
Јасмина, ВУКСАНОВИЋ – Ј. В.
Сузана, ВУКСАНОВИЋ – С. В.
Анђела, ГАВРИЛОВИЋ – А. Г.
Зоран, ГАВРИЋ – З. Г.
Жана, ГВОЗДЕНОВИЋ – Ж. Г.
Бранка, ГУГОЉ – Б. Г.
Јелена, ДАВИДОВИЋ КОЛАРОВ – Ј. Д. К.
Предраг, ДРАГОЈЕВИЋ – П. Д.
Милутин, ДРАГОЈЛОВИЋ – М. Др.
Милош, ЖИВКОВИЋ – М. Ж.
Драган, ЖУНИЋ – Д. Ж.
Чедомир, ЈАНИЧИЋ – Ч. Ј.
Бранислава, ЈЕВТОВИЋ – Б. Ј.
Владета, ЈЕРОТИЋ – В. Јер.
Вера, ЈОВАНОВИЋ ДУЊЋИН – В. Ј. Д.
Марко, КАТИЋ – М. Кат.
Даница, КОМНЕНОВИЋ – Д. Ком.
Вања, КОСАНИЋ – В. Кос.
Саја, КОСАНОВИЋ – С. К.
Мирослава, КОСТИЋ – М. Кос.
Весна, КРУЉАЦ – В. К.
Миољуб, КУШИЋ – М. Куш.
Војислав, ЛУКОВИЋ – В. Л.
Владимир, МАКО – В. М.
Божидар, МАНИЋ – Б. Ман.
Чедомила, МАРИНКОВИЋ – Ч. М.
Игор, МАРИЋ – И. Мар.
Маријана, МАРКОВИЋ – М. М.
Миодраг, МАРКОВИЋ – М. Мар.
Ивана, МАРЦИКИЋ – И. М.
Миљана, МАТИЋ – М. Мат.
Милорад, МЕДИЋ – М. Мед.
Љубомир, МИЛАНОВИЋ – Љ. Мил.
Дијана, МИЛАШИНОВИЋ МАРИЋ – Д. М. М.
Милица, МИЛОЈЕВИЋ – М. Мил.
Кристина, МИЛОРАДОВИЋ – К. М.
Љубица, МИЉКОВИЋ – Љ. М.
Александра, МОКРАЊАЦ – А. М.
Ана, НИКОВИЋ – А. Н.
Марко, НИКОЛИЋ – М. Н.
Марина, ОДАК – М. О.
Драгана, ПАВЛОВИЋ – Д. П.
Владислав, ПАНИЋ – В. П.
Сретен, ПЕТРОВИЋ – С. П.
Радмила, ПЕТРОНИЈЕВИЋ – Р. П.
Саво, ПОПОВИЋ – С. Поп.
Дубравка, ПРЕРАДОВИЋ – Д. Пре.
Милета, ПРОДАНОВИЋ – М. Про.
Балша, РАЈЧЕВИЋ – Б. Р.
Редакција – Р.
Мирјана, РОТЕР БЛАГОЈЕВИЋ – М. Р. Б.
Нада, СЕФЕРОВИЋ – Н. С.
Бојана, СТЕВАНОВИЋ – Б. С.
Љиљана, СТОШИЋ – Љ. С.
Драган, ТАСИЋ – Д. Т.
Данијела, ТЕШИЋ РАДОВАНОВИЋ – Д. Т. Р.
Марка, ТОМИЋ ЋУРИЋ – М. Т. Ћ.
Ирина, ТОМИЋ – И. Т.
Оливер, ТОМИЋ – О. Т.
Стјепан, ФИЛЕКИ – С. Ф.
Мирослав, ФРУХТ – М. Ф.
Верена, ХАН – В. Х.
Предраг, ЦАРАНОВИЋ – П. Ц.
Виктор, ЧИКЕШ – В. Ч.
Бојана, ЧИТАКОВИЋ – Б. Ч.
Зоран, ШЕВКУШИЋ – З. Ш.
Олга, ШПЕХАР – О. Ш.
Перица, ШПЕХАР – П. Ш.
Миодраг Мишко, ШУВАКОВИЋ – М. Ш.

СКРАЋЕНИЦЕ	8	Е					
ЕБАНОВИНА – в. АБОНОС	11	ЕЛЕМЕНТАРИЗАМ		ЕСТРАДА	124	ЗАПИС	172
ЕВАЛУАЦИЈА	11	У АРХИТЕКТУРИ	66	ЕСХАТОЛОШКИ МОТИВИ	125	ЗАСВОЂЕНОСТ – в. СВОД	173
ЕВХАРИСТИЈА – в. ПРИЧЕШЋЕ	11	ЕЛЕМЕНТИ СЛИКЕ	66	ЕТАЖ, ЕТАЖА	127	ЗАСИЋЕНОСТ БОЈЕ	173
ЕГЕЈСКА УМЕТНОСТ	12	ЕЛЕМИ БАЛЗАМ	67	ЕТИКА И ЕСТЕТИКА	127	ЗАСТАВА	173
ЕГЗАЛТАЦИЈА	12	ЕЛИЗАБЕТАНСКИ СТИЛ	67	ЕТНО-АРХИТЕКТУРА	131	ЗАСТАВИЦА	174
ЕГЗИБИЦИЈА	13	ЕЛИПСА	68	ЕТНОГРАФИЈА (И УМЕТНОСТ)	132	ЗАШТИТА НЕПОКРЕТНИХ	
ЕГЗИСТЕНЦИЈА	13	ЕЛИТИСТИЧКА УМЕТНОСТ	70	ЕТОС	133	КУЛТУРНИХ ДОБАРА	175
ЕГЗИСТЕНЦИЈА УМЕТНИЧКОГ		ЕМАЉ	71	ЕТРУСКА УМЕТНОСТ	133	ЗАШТИТА СПОМЕНИКА	
ДЕЛА – в. ЕГЗИСТЕНЦИЈА	14	ЕМАНАЦИЈА	75	ЕТРУСКО ПИСМО	138	КУЛТУРЕ (КУЛТУРНОГ ДОБРА)	178
ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛИЗАМ	14	ЕМОЦИЈА	76	ЕУКЛИДСКИ ПРОСТОР	139	ЗБИРКА	179
ЕГЗОНАРТЕКС –		ЕМПАТИЈА	77	ЕУРИСТИКА	139	ЗВАНИЧНА УМЕТНОСТ	182
в. СПОЉНА ПРИПРАТА	16	ЕМПОРА	78	ЕУРИТМИЈА	140	ЗВЕЗДА	182
ЕГЗОТИЦИЗАМ	16	ЕМУЛЗИЈА	78	ЕУФОРИЈА	140	ЗВЕРИЊИ СТИЛ	184
ЕГИПАТСКА УМЕТНОСТ	20	ЕНГЛЕСКИ ВРТ	79	ЕФЕКАТ	140	ЗВОНИК	185
ЕГИПАТСКО ПЛАВА	30	ЕНГЛЕСКО ЦРВЕНА	80	ЕФЕМЕРНИ СПЕКТАКЛ	140	ЗВОНО	186
ЕГЛОМИЗАЦИЈА	31	ЕНГОБА	80	ЕХИНУС	144	ЗГРАДА	187
ЕГОЦЕНТРИЗАМ	31	ЕНДОНАРТЕКС – в. ПРИПРАТА	80	ЕЏОВАЊЕ –		ЗГРАФИТО	187
ЕДИКУЛА	32	ЕНКАРНАДО	80	в. РАДИРУНГ, РАДИРАЊЕ	144	ЗЕЛЕНА	187
ЕЖИПСЕНЕРИЈА	33	ЕНКАУСТИКА	81	Ж		ЗЕЛЕНА АРХИТЕКТУРА	188
ЕЗОТЕРИЈА	35	ЕНКОЛПИОН	82	ЖАБА	147	ЗЕЛЕНО	189
ЕИКОН	36	ЕНТАБЛАТУРА	82	ЖАД	148	ЗЕМУНИЦА	191
ЕЈДЕТСКО	37	ЕНТАЗИС	83	ЖАЛУЗИНА	148	ЗЕН УМЕТНОСТ	192
ЕЈУБИДСКИ СТИЛ –		ЕНТАРТЕТЕ КУНСТ	84	ЖАНР-СЦЕНА	149	ЗЕНИТ	192
в. ИСЛАМСКА УМЕТНОСТ	38	ЕНТЕРИЈЕР	86	ЖАПОНИЗЕРИЈА	151	ЗЕНИТИЗАМ	195
ЕКЛЕКТИЦИЗАМ	38	ЕНТРОПИЈА	88	ЖАРДИЊЕРА	152	ЗЕЦ (КУНИЋ)	198
ЕКОЛОГИЈА И УМЕТНОСТ –		ЕНФИЛАДА	89	ЖДАНОВИЗАМ	152	ЗЗИП	199
в. ЕКОЛОШКА УМЕТНОСТ	41	ЕНФОРМЕЛ	90	ЖДРАЛ	153	ЗИГУРАТ	200
ЕКОЛОШКА УМЕТНОСТ	41	ЕНЦИКЛОПЕДИЈА	94	ЖЕЛАТИН	154	ЗИД (ИЗОДОМНИ ВЕЗ)	200
ЕКОРШЕ	43	ЕОЛСКИ СТИЛ	96	ЖЕЛЕЗО – в. ГВОЖЂЕ	154	ЗИДАРСТВО	201
ЕКРАН	43	ЕПИГОНСТВО	96	ЖИВОПИС – в. ЗИДНО		ЗИД-ЗАВЕСА	202
ЕКС ВОТО	44	ЕПИГРАФИКА	97	СЛИКАРСТВО	154	ЗИДНО СЛИКАРСТВО	204
ЕКС ЛИБРИС	45	ЕПИСКОП	97	ЖИВОТ И УМЕТНОСТ	154	ЗЛАТАРСТВО	209
ЕКСЕДРА	48	ЕПИСКОПСКА ПАЛАТА	98	ЖИГ	155	ЗЛАТНИ ЛИСТИЋ	213
ЕКСЕР	48	ЕПИСТИЛ	99	ЖИЖНА ДАЉИНА	155	ЗЛАТНИ ПРЕСЕК	214
ЕКСКУДИТ	49	ЕПИТАФ	100	ЖИОКА НА РАБОШ	155	ЗЛАТНО ДОБА	214
ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА		ЕПИТРАХИЉ	100	ЖИТО (КЛАСЈЕ)	156	ЗЛАТНО РУБИНСКО СТАКЛО	217
УМЕТНОСТ	50	ЕПОКСИДНЕ СМОЛЕ	100	ЖЛЕБ	157	ЗЛАТО	217
ЕКСПЕРТИЗА	51	ЕПОХА	101	ЖРТВЕНИК	158	ЗЛАТО У ПРАХУ	220
ЕКСПОНАТ	52	ЕРГОНОМИЈА	101	ЖУБЕ	159	ЗЛАТОПИС	220
ЕКСПРЕСИЈА	53	ЕРКЕР	102	ЖУМАНЦЕ	160	ЗМАЈ (АЖДАЈА)	220
ЕКСПРЕСИОНИЗАМ	54	ЕРЛИ ИНГЛИШ	103	ЖУТА	160	ЗМАЈЕВА КРВ	222
ЕКСТАЗА	58	ЕРМИНИЈА	103	ЖУТО	161	ЗМИЈА	222
ЕКСТЕРИЈЕР	60	ЕРОТИ	105	ЖУЧ (ГОВЕЂА)	162	ЗМИЛОЛИКА ЛИНИЈА	224
ЕКСТРАСПЕКТАРЛНА БОЈА	60	ЕРОТСКА УМЕТНОСТ	106	З		ЗНАК	225
ЕКСУЛТЕТ	60	ЕСКАЛАТОР	111	ЗАБАТ	165	ЗНАЧЕЊЕ УМЕТНИЧКОГ ДЕЛА	226
ЕКСЦЕНТРИЧНА АПСТРАКЦИЈА	61	ЕСКАРПА	111	ЗАВАРИВАЊЕ	166	ЗОГРАФ	226
ЕКСЦЕНТРИЧНА УМЕТНОСТ	62	ЕСНАФ – в. БРАТСТВА		ЗАВЕТНА СЛИКА		ЗОДИЈАК	228
ЕКУМЕНОПОЛИС	62	И УДРУЖЕЊА	111	(УМЕТНОСТ) – в. ЕКС ВОТО	166	ЗООМОРФИЈА	229
ЕЛ ПАСО	63	ЕСТАМПА	111	ЗАДУЖБИНА	166	ЗУБИ	231
ЕЛЕВАЦИЈА – в. ФАСАДА	63	ЕСТЕТИЗАМ	112	ЗАЈЕДНИЦА ЗА ИСТРАЖИ-		ЗУПЧАСТО ДЛЕТО – в. ДЛЕТО	232
ЕЛЕКТРОНСКА УМЕТНОСТ	63	ЕСТЕТИКА	114	ВАЊЕ ПРОСТОРА – в. ЗЗИП	166	И	
ЕЛЕМЕНТА, ЧЕТИРИ	64	ЕСТЕТИЧКЕ КАТЕГОРИЈЕ	119	ЗАКЛОН	166	ИВИЦА	235
		ЕСТЕТСКИ ДОЖИВЉАЈ	120	ЗАМАК	167	ИГЛА СУВА – в. СУВА ИГЛА	236
		ЕСТЕТСКО ПОНАШАЊЕ	121	ЗАНАТИ, УМЕТНИЧКИ	169	ИГЛО	236
		ЕСТОФАДО	124	ЗАПАД	171	ИГРА	236

ИМАГО	276	ИНТОНАКО	316	К		КАРАВАН-САРАЈ	412	КЛИНАСТО ПИСМО	488
ИМАГО КЛИПЕАТА	276	ИНТУИЦИЈА	317	КАБАЛА	379	КАРАНФИЛ	413	КЛИНКЕР – в. ОПЕКА	490
ИМАГО ПИЈЕТАТИС	277	ИНФАНТИЛИЗАМ	317	КАБАРЕ ВОЛТЕР	380	КАРАТ	414	КЛИРИТ	490
ИМАЖИЗАМ	277	ИНФЕРНАЛНА УМЕТНОСТ	317	КАБИНЕТ – в. КАБИНЕТСКА		КАРДО	414	КЛИШЕ	490
ИМАНЕНТНА КРИТИКА	279	ИНФОРМАЦИЈА	318	СЛИКА	381	КАРИЈАТИДА	414	КЛОАЗОНИЗАМ	490
ИМИТАЦИЈА	279	ИНФОРМАЦИОНА ЕСТЕТИКА	319	КАБИНЕТСКА СЛИКА	381	КАРИКАТУРА	415	КЛОАКА	492
ИМИЦ	280	ИНФОРМАЦИОНИ МЕДИЈИ	320	КАВЕА	382	КАРМИН – в. ЦРВЕНО	418	КЛУАЖ	492
ИМПАСТО	280	ИНЦИДИТ – в. ЕКСКУДИТ	320	КАВЕНДИЈУМ – в. АТРИЈУМ	382	КАРОЛИНА	418	КЉУЧ	493
ИМПЛУВИЈУМ	280	ИРАЦИОНАЛИЗАМ	320	КАДАВР ЕСКИ	382	КАРОЛИНШКА УМЕТНОСТ	419	КЊИГА	494
ИМПОСТ	281	ИРАЦИОНАЛНО	321	КАДАР	383	КАРТА	424	КЊИГОТИСАК –	
ИМПРЕГНАЦИЈА	282	ИРОНИЈА	322	КАДИОНИЦА	383	КАРТЕ ЗА ИГРАЊЕ	425	в. ТИПОШТАМПА	498
ИМПРЕСИОНИЗАМ	282	ИСКУЦАВАЊЕ	323	КАДМИЈУМ-ЖУТО	384	КАРТЕЛИНО	427	КОБАЛТ	498
ИМПРЕСУМ	287	ИСЛАМСКА УМЕТНОСТ	324	КАДМИЈУМ-ЦРВЕНО	384	КАРТОГРАФИЈА	428	КОБАЛТ-ЖУТО	498
ИМПРИМАТУРА	287	ИСПОВЕДАОНИЦА	328	КАЗАМАТ	385	КАРТОН	429	КОБАЛТ-ЗЕЛЕНО	498
ИМПРОВИЗАЦИЈА	287	ИСПОСНИЦА	328	КАЗЕИН	385	КАРТОТЕКА	430	КОБАЛТ-ЉУБИЧАСТО	498
ИН АНТИС	288	ИСТИНА	329	КАЛАЈ	385	КАРТУША	430	КОБАЛТ-ПЛАВО	499
ИН СИТУ	289	ИСТОК	329	КАЛАЈИСАЊЕ	385	КАСАБА	431	КОБРА	499
ИНВЕНИТ – в. ЕКСКУДИТ	289	ИСТОРИ(ЦИ)ЗАМ	331	КАЛАМУС	385	КАСАРНА	432	КОВАНО ГВОЖЂЕ –	
ИНВЕНТАР		ИСТОРИЈА НАУКЕ		КАЛДАРИЈУМ	386	КАСЕТА – в. КАСЕТИРАНА		в. ГВОЖЂЕ	501
(ИНВЕНТАРСКА КЊИГА)	289	О УМЕТНОСТИ	334	КАЛЕНДАР	386	ТАВАНИЦА	432	КОВАЊЕ	501
ИНВЕРЗНА ПЕРСПЕКТИВА	289	ИСТОРИЈА УМЕТНОСТИ	336	КАЛИГРАФИЈА	388	КАСОНЕ	433	КОД	501
ИНДИГО	290	ИСТОРИЈА УМЕТНОСТИ		КАЛК	389	КАСТРУМ	434	КОДЕКС	501
ИНДИЈАНСКА УМЕТНОСТ –		БЕЗ ИМЕНА	339	КАЛКАН	389	КАТАБОЛИЗАМ,		КОЖА	501
в. УМЕТНОСТ АМЕРИЧКИХ		ИСТОРИЈСКЕ АВАНГАРДЕ	339	КАЛОКАГАТИЈА	390	КАТАБОЛИЧКИ ЕФЕКТИ	435	КОЛАЖ	502
ДОМОРОДАЦА	290	ИСТОРИЈСКИ МОТИВИ	342	КАЛОТА	390	КАТАКОМБЕ	435	КОЛЕКТИВНА УМЕТНОСТ	506
ИНДИЈСКА УМЕТНОСТ	291	ИТАЛИК	345	КАЛОТИПИЈА	390	КАТАКОМБЕ	435	КОЛЕКЦИОНАРСТВО	507
ИНДОКТРИНАЦИЈА		ИТАЛОКРИТСКА ШКОЛА –		КАЛУП	391	КАТАРЗА	438	КОЛИБА	508
УМЕТНОСТИ	295	в. КРИТСКА ШКОЛА	345	КАЛЦЕДОН	391	КАТЕДРА	439	КОЛОНАДА	509
ИНДУСТРИЈСКА		ИХС	345	КАЉЕЊЕ	391	КАТЕДРАЛА	440	КОЛОНИЈАЛНА	
АРХИТЕКТУРА	296	ИХТИС	346	КАМЕЈА	391	КАТОЛИКОН	443	АРХИТЕКТУРА	509
ИНДУСТРИЈСКА ЕСТЕТИКА	299	Ј		КАМЕН	392	КАУЛИКУЛ	443	КОЛОРИЗАМ	510
ИНДУСТРИЈСКА УМЕТНОСТ	299	ЈАБУКА	349	КАМЕНИНА	395	КАШИРАЊЕ	444	КОЛОРИСАЊЕ	511
ИНДУСТРИЈСКИ ДИЗАЈН	299	ЈАВНИ ГРАДСКИ ПРОСТОР	349	КАМЕНОТИСАК –		КАШТЕЛ	444	КОЛОРИТ – в. БОЈА	511
ИНЖЕЊЕРСКЕ ГРАЂЕВИНЕ	300	ЈАВНО КУПАТИЛО – в. ТЕРМЕ	350	в. ЛИТОГРАФИЈА	396	КВАДРАТ	444	КОЛОРИТ – в. БОЈА	511
ИНИЦИЈАЛ	303	ЈАГЊЕ	350	КАМЕРА ЛУЦИДА	396	КВАДРАТУРА	446	в. ФОТОГРАФИЈА	511
ИНКАРНАТ	304	ЈАЈЕ	351	КАМЕРА ОПСКУРА	397	КВАДРИ РИПОРТАТИ	447	КОЛОС	511
ИНКАРНАЦИЈА	305	ЈАНТАР – в. ЋИЛИБАР	352	КАМЕРНИ ТОН – в. ТОН	399	КВАРЦ	448	КОЛОСАЛНИ РЕД	511
ИНКРУСТАЦИЈА	305	ЈАПАНСКА АВАНГАРДА	352	КАМИЛАНКА	399	КВАТРОЧЕНТО	448	КОЛОФОНИЈУМ	511
ИНКУНАБУЛА	306	ЈАПАНСКА УМЕТНОСТ	353	КАМИН	400	КЕДАР	451	КОМБИНОВАНА ТЕХНИКА	512
ИНСПИРАЦИЈА	306	ЈАПАНСКИ ВРТ	359	КАМПАНИЛЕ – в. ЗВОНИК	400	КЕНОТАФ	451	КОМЕДИЈА ДЕЛ АРТЕ	513
ИНСТАЛАЦИЈА	307	ЈАПАНСКИ ПАПИР	359	КАМУФЛАЖА	400	КЕНТАУР	452	КОМЕРЦИЈАЛИЗАЦИЈА	
ИНСТИНКТ	307	ЈАПАНСКО ПИСМО	360	КАНАДСКИ БАЛЗАМ –		КЕРАМИКА	453	УМЕТНОСТИ	515
ИНСТРУМЕНТА МАТИРИ	308	ЈАРАЦ	362	в. БАЛЗАМ	400	КЕРАМОГРАФИЈА	460	КОМЕРЦИЈАЛНА УМЕТНОСТ	516
ИНСУЛА	308	ЈЕВАНЂЕЛИСТАР	362	КАНАТНА КОНСТРУКЦИЈА –		КЕРАМОПЛАСТИКА	460	КОМИЧНО	516
ИНСЦЕНАЦИЈА –		ЈЕВРЕЈСКА УМЕТНОСТ	363	в. КОНСТРУКЦИЈА	400	КЕРМЕС	461	КОМПИЛАЦИЈА –	
в. ЕФЕМЕРНИ СПЕКТАКЛ	309	ЈЕДИНИЦА СУСЕДСТВА	366	КАНДИЛО	400	КИБЕРНЕТИКА И УМЕТНОСТ	462	в. ЕКЛЕКТИЦИЗАМ	518
ИНТАЉО	309	ЈЕДИНСТВО МЕСТА,		КАНЕЛУРА	401	КИКЛАДСКА УМЕТНОСТ	464	КОМПЈУТЕРСКА УМЕТНОСТ	519
ИНТАРЗИЈА	310	ВРЕМЕНА И РАДЊЕ	368	КАНЕФОРА	401	КИКЛОПСКИ ЗИД – в. ЗИД	466	КОМПЛЕМЕНТАРНЕ БОЈЕ	519
ИНТЕНЦИОНАЛНОСТ	311	ЈЕДНОБОЈНА ШТАМПА –		КАНОН	402	КИМА	466	КОМПОЗИТНИ КАПИТЕЛ	520
ИНТЕРКОЛУМНИЈА	311	в. ШТАМПА	369	КАНОПА	402	КИНЕСКА УМЕТНОСТ	466	КОМПОЗИЦИЈА	521
ИНТЕРМЕДИЈАЛНА		ЈЕДНОВОДНИ КРОВ –		КАНЧЕЛАРЕСКА	403	КИНЕСКО ПИСМО	471	КОНАК	522
УМЕТНОСТ	312	в. КРОВ	369	КАНЧЕЛИ	404	КИНЕСКО ПИСМО	471	КОНВЕНЦИЈА	522
ИНТЕРМЕДИЈАЛНИ ТОН –		ЈЕДНОРОГ (ИНОРОГ)	369	КАОЛИН – в. ГЛИНА	404	КИОСК	475	КОНВЕРЗЕЛШН ПИС	523
в. ТОН	313	ЈЕЗИК, ЛИКОВНИ	370	КАПЕЛА	404	КИП – в. СТАТУА	475	КОНДОМИНИЈУМ	524
ИНТЕРНАЦИОНАЛНИ СТИЛ	313	ЈЕЗИК УМЕТНОСТИ	371	КАПИТАЛА	405	КИПАРСКО ПИСМО	475	КОНЗЕРВАНС	524
ИНТЕРНЕГАТИВ –		ЛИН И ЈАНГ	371	КАПИТАЛИЗАМ И		КИТ	476	КОНЗЕРВАТИВИЗАМ	525
в. ФОТОГРАФИЈА	314	ЈОНСКИ РЕД –		УМЕТНОСТ	407	КИЧ	476	КОНЗЕРВАЦИЈА И	
ИНТЕРПОЛАЦИЈА	314	в. ЈОНСКИ СТИЛ	372	КАПИТАЛНО ДЕЛО	408	КЈАРОСКУРО	479	РЕСТАУРАЦИЈА	526
ИНТЕРПРЕТАЦИЈА	315	ЈОНСКИ СТИЛ	372	КАПИТЕЛ	408	КЈАРОСКУРО ДРВОРЕЗ	480	КОНЗОЛА	527
ИНТИМИЗАМ	315	ЈУВЕНИЛИЗАЦИЈА	373	КАПИТОЛ	410	КЛАСИКА	480	КОНЗУМ – в. ПОТРОШАЧ	527
ИНТИМНИ ПЕЈЗАЖ –		ЈУГЕНДСТИЛ	373	КАПЉЕ (ГУТЕ)	410	КЛАСИЦИЗАМ	480	КОНКАВНО-КОНВЕКСНО	527
в. ПЕЈЗАЖ	316	ЈУТА	376	КАПРИЧО	411	КЛАУСТАР	488	КОНКРЕТНА УМЕТНОСТ	528

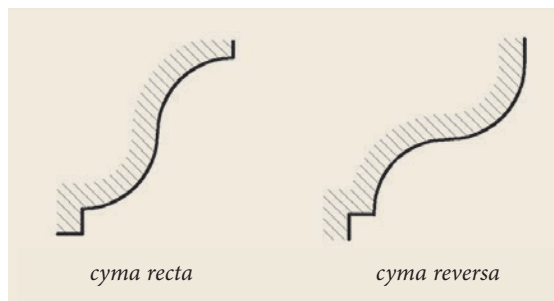
КОНКУРС	530	КОПИЈА	554	КОСТИМОГРАФИЈА	579	КРИТИКА ЧИСТЕ	КУБИКУЛУМ	631
КОНОПАЦ – в. УЖЕ	530	КОПИРАЈТ	555	КОЦКА	582	ВИЗУЕЛНОСТИ	КУБОФУТУРИЗАМ	632
КОНОПЉА	530	КОПИРАЊЕ, МЕХАНИЧКО –		КОШНИЦА	583	КРИТИЦИЗАМ	КУБУС – в. КОЦКА	632
КОНСТРУКТИВИЗАМ	530	в. КОПИЈА	555	КОШТАНО ЦРНА	584	КРИТИЧКИ РЕАЛИЗАМ	КУГЛА	632
КОНСТРУКЦИЈА	532	КОПТСКА УМЕТНОСТ	555	КРАЈ УМЕТНОСТИ	584	КРИТИЧКИ РЕГИОНАЛИЗАМ	КУДРАЖ	633
КОНТЕКСТ	534	КОПТСКО ПИСМО	561	КРАЈПУТАШ	586	КРИТСКА УМЕТНОСТ –	КУКАСТИ КРСТ, СВАСТИКА –	
КОНТРАКУЛТУРА	535	КОР – в. ХОР	562	КРАКЕЛУРА	587	в. МИНОЈСКА УМЕТНОСТ	в. КРСТ	633
КОНТРАПОСТО	537	КОРА	562	КРАКЛЕ СТАКЛО	587	КРИТСКА ШКОЛА	КУЛА	634
КОНТРАРЕЉЕФ	538	КОРАЛ	563	КРАПЛАК	588	КРИТСКО ПИСМО	КУЛА-ЗВОНИК – в. ЗВОНИК ..	635
КОНТРАСТ	538	КОРДОНСКИ ВЕНАЦ	563	КРВ	588	КРОВ	КУЛИСА	635
КОНТРАФОРА	539	КОРЕАЛИЗАМ	564	КРЕАТИВНОСТ	589	КРОКИ	КУЛТ	636
КОНТУРА	539	КОРЕЈСКА УМЕТНОСТ	565	КРЕДА	590	КРОМЛЕХ	КУЛТНА УМЕТНОСТ	636
КОНУС	540	КОРЕКТУРА	568	КРЕДО, УМЕТНИЧКИ –		КРСТ	КУЛТУРА	637
КОНФЕСИЈА, КОНФЕСИОНАЛ –		КОРЕКЦИЈА ДОМИНАНТИ –		в. ИЗЈАВА	590	КРСТАСТИ СВОД	КУПА	638
в. ИСПОВЕДАОНИЦА	541	в. ФОТОГРАФИЈА	569	КРЕЈОН	590	КРСТИОНИЦА –	КУПОВИНА УМЕТНИЧКОГ ДЕЛА –	
КОНХА	541	КОРЕН	569	КРЕМЉ	590	в. БАПТИСТЕРИЈУМ	в. КОЛЕКЦИОНАРСТВО	638
КОНЦЕПТ (КОНЧЕТО)	541	КОРИДОР	570	КРЕПИДОМА	591	КРУГ	КУПОЛА	638
КОНЦЕПТУАЛИЗАМ	542	КОРИНТСКИ РЕД –		КРЕТАЊЕ	591	КРУНА	КУРЕНТ	640
КОНЦЕПТУАЛНА		в. КОРИНТСКИ СТИЛ	570	КРЕЧ	592	КРУШКА	КУРЗИВНО ПИСМО	640
УМЕТНОСТ	543	КОРИНТСКИ СТИЛ	570	КРЕЧЊАК – в. КАМЕН	592	КСЕРОГРАФИЈА	КУРИЛОВИЦА	641
КОЊ	545	КОРНИША	572	КРЗНО	592	КСИЛОГРАФИЈА –	КУРОС	641
КОЊАНИК	547	КОРЊАЧА	572	КРИВА ЛИНИЈА, КРИВУЉА ..	593	в. ДРВОРЕЗ	КУСТОС	642
КОЊАНИЧКИ ПОРТРЕТ		КОРЊАЧЕВИНА	573	КРИЗА УМЕТНОСТИ	594	КТИТОР	КУТИЈА	643
(СПОМЕНИК, СТАТУА)	549	КОРОЗИЈА	574	КРИН – в. ЉИЉАН	596	КТИТОРСКИ ПОРТРЕТ	КУЋА	644
КООРДИНАТНИ СИСТЕМ	552	КОРУНД	574	КРИПТА	596	(КОМПОЗИЦИЈА)	КУФИКА, КУФСКА СЛОВА	646
КОПАИБА БАЛЗАМ –		КОСМОГониЈА	574	КРИПТОПОРТИК	597	КТИТОРСТВО – в. КТИТОР,		
в. БАЛЗАМ	553	КОСНИК	576	КРИСТАЛ	598	КТИТОРСКИ ПОРТРЕТ		
КОПАЛ	553	КОСТ	577	КРИТИКА	599	КУБЕ – в. КУПОЛА	ИНДЕКС	648
КОПАНИЧАРСТВО	553	КОСТИМ	578	КРИТИКА КРИТИКЕ	602	КУБИЗАМ	ИНДЕКС АУТОРА	678

битном утиску ружноће и неотесаности, преовладао је утисак њихове монументалности у релативно малим димензијама, минимализам и хипермодернизам, који су препознали и у својим делима применили најзначајнији скулптори и сликари XX века (Мур, Мондријан, Бранкуши, Модилјани, Архипенко, Ђакомети).

ЛИТ.: Doumas, C. *Early Cycladic Art*, New York, 1968; *Cycladic Art*, London, 1983; Getz-Preziosi, P., *Early Cycladic Sculpture in North American Collections*, Seattle – London, 1987; Fitton, L. J., *Cycladic Art*, Cambridge, Mass., 1990; Marausou, L., *Cycladic Culture: Naxos in the 3rd Millenium BC*, Athens, 1990; Renfrew, C., *The Cycladic Spirit*, New York, 1991; Getz-Preziosi, P., *Early Cycladic Sculpture*, Los Angeles, 1995; *Personal Styles in Early Cycladic Sculpture*, Seattle – London, 2001; Nedela, V., „Kikladske figurice”, *Nova akropola*, 60 (srpanj–rujan, 2009) Љ. С.

КИКЛОПСКИ ЗИД – в. ЗИД

КИМА (грч. *κῆμα* – талас, таласање, ударање таласа) – архитектонски облик изведен помоћу једног конкавног и једног конвексног закривљења, која приближно чине по $\frac{1}{4}$ круга. На тај начин се у профилу добија таласаста *s*-волута, која почиње и завршава се у вертикалној равни. Кима може бити израђена у разним материјалима, а као елегантни прелаз између различитих површина, добија декоративну улогу. У античкој архитектури она се налазила на капителима стубова јонског реда, као и на крајевима највишег дела венца, с тим што је то мала к. или *киматхијум*. Када је конкавни део к. изнад конвексног, она се назива *cyma recta*, док је *cyma reversa* она чији је конвексни део у горњем делу. Осим у архитектури, к. је имала место и на стилском намештају, посебно на оном из XVII и XVIII века, али не на симетричан начин као у античкој архитектури, због чега је конкавни, односно конвексни део некада био наглашенији. *Cyma reversa* се претежно користила за обликовање носача намештаја, пошто се визуелно ствара

Кима

утисак потискивања тежине са врха. Насупрот томе, *cyma recta* се користила за профилисање горњих делова намештаја.

ЛИТ.: Vitruvije Polion, M., *Deset knjiga o arhitekturi*, Beograd, 2006. М. М.

КИНЕСКА УМЕТНОСТ – уметност кинеске цивилизације која се развијала на подручју кинеских земаља насељених народом Хан. Реч је о великој територији на којој су живели и некинески народи који су учествовали у формирању, богаћењу и преображају кинеске културе. Језгро те територије обухватало је сливове Жуте реке и Јангцекјанга, а она је уз непрекидне, бројне и динамичне осцилације током историје проширивана да би се у време највећих успона простирала од данашњег Сибира до екватора и од Пацифика до средишта азијског континента. Трајање кинеске цивилизације, као и сложеност историјских прилика на том подручју, условиле су настајање богате и разноврсне уметности. И поред непрекидног трајања и зрачења утицаја политичке, културне и духовне матрице народа Хан на кинеску цивилизацију, постојале су бројне територијалне и друге поделе у току историје. Из административних разлога и због велике разноликости дијалеката, у Кини се наметнуло, развило и одржало писмо које је заједничко за све кинеске земље. Од своје стандардизације крајем III века пре н. е. оно је снажно допринело политичком јединству. Како на кинеско писмо нису утицале фонетске промене, исти карактери су током векова имали велик број значења, али је очуван континуитет писаних традиција којих нема ни у једној другој цивилизацији. Стога кинеско писмо заузима посебно место у историји њене цивилизације и стоји у нераскидивој вези са уметношћу и схватањем света у целини.

Кинеска уметност дуга 7 000 година има четири велика раздобља: уметност пре династије Ћин (5000–221. год. пре н. е.), уметност династија Ћин и Хан (221. год. пре н. е. –220. год. н. е.), уметност у време и након династија Веј (220–265) и Ћин (265–420; 420–1800) и модерна уметност (1800).

Кинеска уметност је разноврсна, богата и дуговека. Она обухвата сликарство, скулптуру, архитектуру, уметничке занате, музику, поезију, плес и друге дисциплине, а представља израз и отелотворење тежње различитих друштвених слојева за лепотом и идеалима. Бројни занати укључивали су опремање простора, уметност рада у емаљу, слоновачи, стаклу, племенитим

металима и текстилу, израду намештаја и друго. Уметност је представљала одраз древног кинеског погледа на однос неба и човека, који је садржао схватање о космосу, природи, човеку и свету. Одликују је хармонија и склад, израз јединства између форме уметничког дела и невидљивог израза његове унутрашње суштине, идеална лепота коју је уметник доживео и пренео у своје дело, тежња за лепотом целине, симболизам и заобљена контура. О односу неба и људи говори древно кинеско схватање забележено у историјским изворима да су уметност и сви предмети и алати који се користе у свакодневном животу изуми мудраца. На једном месту у *Књизи њромена* забележено да је Фу Си, изумитељ хексаграма, њима као сликом изразио све што постоји на свету.

Архитектура. Историја кинеске архитектуре поклапа се са трајањем кинеске цивилизације и прати се од самих њених почетака. Први градови-палате, као и први знаци кинеске цивилизације, потичу с краја III мил. пре нове ере. Древни градови су имали квадратну основу према кинеском филозофском концепту да земља има форму квадрата, а небо круга, будући у складу са филозофијом ЈИНА И ЈАНГА (в.), принципом пет елемената (вода, ватра, земља, дрво, метал) и фенгшуија. Једна од највеличанственијих кинеских престоница био је град Чанг Ан, изграђен у великом обиму 582. године под именом Дасинг за време првог владара династије Суи – Суи Вен Дија (581–604). С доласком на власт династије Танг 618. године, град је проглашен престоницом добивши ново име Чанг Ан. Царска палата и унутрашњи град налазили су се у северном делу града дуж централне осе главне авеније. У граду су били строго одвојени делови за царску палату и управу од простора где је живело обично становништво. Као последња станица на Путу свиле, овај град је био престоница 13 династија током своје историје дуге 1 100 година. Пекинг, престоница за време трију династија (Јуен, 1276–1368, Минг, 1368–1644, и Ћинг, 1644–1911), основан под називом Даду (*Велика њресџоница*) добија свој првобитни план, чију основу владари династије Минг прерађују и прилагођавају. Политичко, духовно, културно и географско језгро града представља *Царска њалаша* или *Забрањени њрад*, центар царске моћи. Владари династије Ћинг задржали су основни обим и план града наслеђен од династије Минг, а подигли су и неколико царских вртова.

Човек јаше змаја, слика на свили, период Зараћених држава (475–221. год. пре н. е.), Чангша, Музеј провинције Хунан

Будући да су ратови били чести у древној Кини, одбрана града је била важна за његов опстанак. У најранија времена, градски бедеми су били грађени од дрвених ограда, камења скупљених на гомилу или од набијене земље. Пре династије Сонг (пре 960), бедеми су ретко били грађени од опеке. Након династије Минг бедеми од опеке су постали још распрострањенији. Древни град Пинг Јао у провинцији Шанси један је од најочуванијих градских бедема у Кини (872–782. год. пре н. е). И Кинески зид, јединствено архитектонско здање у историји кинеске и светске архитектуре, имао је одбрамбену функцију – био је грађен ради одбране краљевстава од племена са севера. У III веку пре н. е. први цар династије Ћин, Ћин III Хуанг ујединио је и повезао у целину деонице зида саграђене у ранијим периодима. Зид је и у каснијим раздобљима дограђиван, а последње доградње извршене су у време династије Минг. Дужина свих делова зида у целини износи 54 000 km.

Поред градова, царских палата и утврђења, важно место у кинеској архитектури заузимали су царски маузолеји, кинески вртови (царски и приватни), храмови различитих религија и вероисповести (будистички, конфучијански, таоистички, исламски, католички, православни), као и мостови и приватне зграде.

Сликаство. Према писаним изворима, рани кинески пиктографи из којих се развило кине-

ско писмо били су неодвојиви од слика, односно и сами су представљали слике. Када је дошло до формалног раздвајања сликарства од пиктографа, настало је сликарство. Колико је било славних сликара, толико је било и славних калиграфа и мајстора печата.

Најраније кинеско сликарство сачувано је као украс на керамици (културе Јангшао, Мађ-јајао, Давенкоу, Хонгшан, Хемуду), пећинских слика (место Јиншан у области Унутрашња Монголија) и слика на тлу (област Гансу, култура Јангшао). На керамици се сликају геометријске представе различитих животиња, на зидовима пећина пољопривредне, друштвене и религијске делатности првобитних људи (лов, плес, обреди жртвовања, ратовања) а на тлу се илуструју представе људи и животиња.

На основу писаних извора зна се да су владарске палате у раздобљу првих династија Сја (2100–1600. год. пре н. е.), Шанг (1600–1066. год. пре н. е.) и Џоу (1066–256/221. год. пре н. е.) биле осликане, као и да се сликарство већ у то време ослањало на ритуале и историјску тематику те је имало образовну функцију. Са слабљењем централне моћи у време династије Џоу, кнежевине су ојачале и осамосталиле се, а теме у сликарству се развијају, па се тако илуструју: небо и земља, планине и реке, историјски митови и сцене из лова високе дворске аристократије, свечани банкети и путовања, а цветају и различити занати и настају бројне уметничке рукотворине. Јављају се слике у лаку, зидне слике, слике на свили, техника суве игле, мозаик и низ других техника. Тако се на бронзаним вазама из раздобља зараћених држава урезују сцене банкета и лова аристократије. У то време се слика у лаку, њиме се осликавају унутрашње и спољашње површине саркофага, као и музички инструменти и други предмети (углавном мање површине), што је особеност уметности тог времена. Портрети на свили из овог периода представљају значајно остварење, а најважније представе су *Дама са змајем и фениксом* (прва позната кинеска слика на свили) и *Човек који јаше змаја*.

И из времена династије Западног Хана сачуване су слике на свили. Једна од њих са локалитета Мавангдуи у провинцији Хунан слика је у облику слова Т са приказом три света у вертикалном низу (небески, људски и подземни свет).

У I веку Кина прихвата будизам, што представља нов подстицај за развој духовности и уметности. У наредним вековима долази до појаве пећинског сликарства, у чија ремек-дела

спадају слике на зидовима пећина у Синкјангу, Дунхуангу, Датонг Јуингану, Луојангу (Лонгмен).

Како се традиционална кинеска уметност развијала и сазревала, поједини сликари су састављали важне трактате о суштини и значају сликарства. Гу Каи Ц' (348–409), угледни сликар и уметнички мислилац свог периода, залагао се за „представљање духа кроз форму и добар спој форме и духа” у фигуралном сликарству.

Слика је у Кини имала и улогу историјског записа. Древни кинески сликари су за собом оставили бројна ремек-дела историјске аутентичности. Један од најважнијих сликара портрета и историјских тема, Јен Ли Б'н (600–673), творац слике *Царска носилка*, био је дворски сликар династије Танг (618–907). Слика приказује долазак емисара краља старог Тибета у кинеску престоницу Чанг Ан поводом склапања брака између две владарске лозе (реч је о познатом браку 33. цара Тибета и кинеске принцезе Венг Ченг). На слици је представљен цар Ли Ш' Мин како прима тибетанског емисара у својој палати.

Традиционално кинеско сликарство спојено је са поезијом, писањем и извођењем печата и представља синкретички уметнички израз поезије, калиграфије, сликарства и печата. Три највеће теме у сликарству древне Кине биле су фигурално сликарство, сликарство пејзажа и сликарство цвећа и птица. Важна тема уметника у Кини, како у древна времена тако и касније, била је женска фигура. Приказивање лепотица је била посебна грана кинеског сликарства, а сликари су по правилу тежили да прикажу моралну лепоту жене, али и реалност свог времена – велику тугу дама које су живеле на двору. Један од највећих мајстора у сликању дворских конкубина био је Џоу Фанг (око 730–800), творац дела *Даме са цвећем у коси* и *Даме са лејезама*. У феудалној Кини оне су само могле да узалуд проведу младост у осами палате, све док, како то каже једна песма, „поседеле не надживе цара и наставе да и даље о њему разговарају”.

Један од великих сликара птица и цвећа, Хуанг Ђјуен (903–965), живео је у сечуанској престоници на западу Кине у области која је припадала двома мањим државама такозваном раном и позном Шуу (907–925 и 934–965). Познат је по својим сликама ждралова који су красили царску палату и били оличење кинеског реалистичног схватања слике.

Један од најзначајнијих представника сликарства пејзажа био је уметник Ванг Симен, који је живео у XI веку, са својом сликом *Реке*

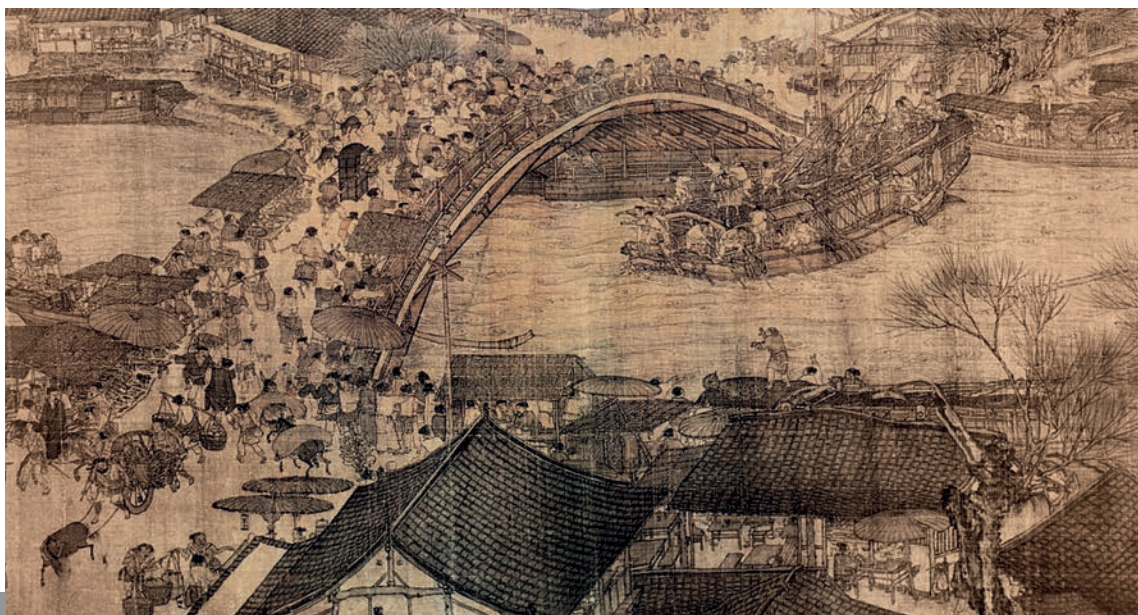
КИНЕСКА УМЕТНОСТ

1

2

3

4

5

1. Војска од Шеракојје, гробница првог цара династије Ћин, Ћин Ш' Хуанга (221–210. год. пре н. е.), град Сијан

2. Царска носиљка, сликар Јен Ли Б'н, детаљ (600–673)

3. На обали реке за време фестивала Ћини Мини, Џанг Дзе Дуан, детаљ (1085–1144)

4. Позлаћена бронзана лампа у виду дворске даме, Западна династија Хан (II век пре н. е.), Шиђаџуанг, Хебеи музеј

5. Буда, бојено дрво (XII век), Амстердам, Ријксмузеум

и иланине од 10 000 лија. Ова врста сликарства зелено-плавог пејзажа је доживела процват у IX и X веку, али ниједан други сликар овог типа пејзажа није био тако успешан мајстор као Ванг Симен.

Творац слике *На обали реке за време фестивала Ђинмини*, можда најзначајније слике у историји кинеског сликарства, био је уметник Џанг Дзе Дуан (1085–1144), сликар из времена северне династије Сонг (960–1127). На слици је представљен градски живот престонице – реке, бродови, мостови, кочије, носилке, градске зидине, куће, људи у различитим тежњама, коњи и камиле.

Историју кинеског сликарства обележили су бројни познати и важни сликари од којих су најважнији: Џао Менгфу (1254–1322), сликар је у доба монголске династије Јуен, који ради представе коња; Ж'н Ж'н Фа (1255–1327), савременик је Џао Менгфуа; Шен Џоу (1427–1509) ради слике; Су Веј (1521–1593) зачетник је модерног кинеског сликарства; Ч'н Даофу (1483–1544) познат је по свом методу рада названом науком без костију, који указује на карактер и мекоћу цвећа и лишћа; Чен Хонг Шоу (1598–1652) представник је стила деформације фигуралног сликарства и увођења западног сликарства у Кину; Ђи Баи Ш' (1864–1957) уметник је чији рад означава крај ученог сликарства; Су Беи Хонг (1895–1953) један је од најуспешнијих савремених сликара и творац слике *Коњ у ђалоу*.

Жад. Кинеска нација је изузетно поштовала, ценила и волела жад, па је Кина и позната и као *земља жада*. Овај материјал је континуирано био у употреби преко 8 000 година. У најранијим временима, првобитне људске заједнице су жад користиле за израду оруђа и украса. Док је од времена неолита схватан као дар богова, у доба династија Шанг и Џоу, када се развијају жртвени обреди, жад је постао и друштвени статусни симбол. У турбулентном периоду трију краљевства (III век), династија Западни и Источни Ђин (IV–V век) и Северних и Јужних династија (IV–VI век), уметност жада доживљава осеку, да би била обновљена за време династија Танг (618–907), Сонг (1127–1279), Минг (1368–1644) и Ђинг (1644–1911). Древни Кинези су лепоту жада приписали његовим особинама, пет квалитета жада су поредили са пет врлина људи (човекољубље, верност, праведност, мудрост и чистота). У давнини је нарочито био цењен жад из града Хотан, познат по називом Кунлун жад.

Најстарији кинески жад из неолитског времена откривен је у североисточној Кини и

припада култури Синглонгва. Ово је било време матријархата, када су жене биле владари и уједно и комуницирале са божанствима. Стога су наушнице од жада, које су их повезивале са небесима, често откриване у гробовима из овог периода. Култури Хонгшан припада први, односно најстарији кинески змај од жада.

Током историје Кинези су створили различите и бројне предмете од жада: *обредни жад* је употребљаван приликом обреда приношења жртве небу и прецима и у другим церемонијама; *хијерархијски жад* је указивао на друштвени положај (појасеви и постеље од жада); *фунерарни жад* је служио да сачува тело од пропадања, јер се веровало да он чини тело и душу бесмртном, као и да може да помогне души да се успне на небо и задобије нов живот. На површини предмета од жада клесани су мотиви који су имали профилактичку функцију, уско повезану са природом или са боговима. Жад је сматран медијумом коришћеним да повеже људе са боговима. Такође је био симбол моћи и статуса, врлине и моралног понашања и амблем богатства. У неолитско доба предмети од жада су прављени за богове, од периода династија Сја и Шанг до династија Хан – за краљеве, од времена династија Суи и Танг до династија Минг (1368–1644) и Ђинг (1644–1911) – за народ, док је у модерна времена традиционална култура жада наслеђена и негована. Од жада су и различити украси, намештај, музички инструменти, оружја, алати и други предмети.

Посуда с ђоклојцем, керамика, Минг династија (1368–1694), Мелбурн, Викторијина национална галерија

Бронза. Древни Кинези су гајили дубоко поштовање према култу предака, због чега су израђивали бројне и разноврсне бронзане предмете који су првенствено служили у обредне сврхе за чување хране (13 врста) и пића (19 врста), као и звона. Од бронзе су израђивана и оружја – дугачка (копља, додежи), кратка (мачеви, ножеви), самострели, топови, штитови, али и маске, огледала, новац, лампе и пећи. Са прихватањем будизма у Кини, израђују се бројне статуе Буде и будистичких божанстава, бодхисатви, као и мудраца, односно дармараца и гуруа.

Скулптура. Према скулптура није била толико цењена као сликарство, она је имала важну улогу у историји кинеске уметности. Према намени, она може да буде фунерарна, религиозна, архитектонска и уметничка. Према техници постојале су форме слободне скулптуре, рељефа и скулптуре у затвореном простору. Најстарије скулптуре представљају маске божанстава (око 5000. год. пре н. е.), стојеће фигуре, главе или маске од бронзе украшене златом из времена историјских династија. Најзначајније кинеско скулпторско дело представља *Војска од ѿерако-ѿе* из гробнице оснивача династије Ђин, Ђин Ш' Хуанга (221. год. пре н. е.). Истичу се и пећинске будистичке скулптуре са најзапаженијим остварењима у Лонгмену и Дунхуангу.

ЛИТ.: Soulié de Morant, G., *A History of Chinese art from ancient Times to the present Day*, London, 1931; Sickmann, L., Soper, A., *The Art and Architecture of China*, London – Baltimore, 1956; Willetts, W., *Foundtions of Chinese Art: from Neolithic to modern Architecture*, New York – Toronto – London, 1965; Bussagli, M., *La pittura cinese*, Milano, 1966; Hartman, J. M., *Chinese Jade of five Centuries*, Rutland, Vt, 1969; Valenstein, S., G., *A Handbook of Chinese Ceramics*, New York, 1988; Tregear M., *Chinese Art*, London, 1995; Powers, M. J., Tsiang, K. R. (eds.), *A Companion to Chinese art*, Hoboken, 2015; *A History of Chinese art*, 1–2, Cambridge, 2016. А. Г.

КИНЕСКО ПИСМО – као и читава кинеска цивилизација, и њена писменост се развијала самостално, без икакве ближе везе са европским или другим цивилизацијама. Не може се поуздано рећи када је настало к. п., али је прошло кроз прилично сложен ток свог обликовања, односно најмање три фазе: стварање форме карактера (*xing*), одређивање значења (*yi*) и везивање одређених гласовних вредности (*sheng/yin*). Карактери прве фазе имају сликовну структуру и представљају ране пиктограме. Карактери дру-

ге фазе се везују за одређен смисао и њихова форма је настала углавном преко асоцијативног слагања. Карактери трећег раздобља су већим делом фонетски. Уобичајен назив за кинеске симболе јесте карактер (идеограм, идеограф). То су симболи који имају апстрактно или конвенционално значење и који не показују јасну сликовну везу са првим пиктографима. Симболи замењују речи у језику, док њихови делови представљају гласове.

Кинеско предање каже да је њихово најстарије писмо изумео цар Фу Хи (Фохи), који је владао у периоду 2852–2738. год. пре н. е. То писмо је названо *pa-kva*, а састоји се од магичних знакова, хексаграма и триграма комбинованим од троредних дужих и краћих водоравних цртица; дужа цртица стоји по једна у реду, док краће стоје по две. Разним комбинацијама цртица добијала су се 64 знака, која су се користила за предвиђање судбине. Ово писмо је строго линеарног карактера и нема никакве везе с данашњим кинеским писмом. С развојем кинеске културе, ово писмо није могло да задовољи потребе кинеског језика.

Најстарији облик к. п. на који се ослања пиктографски модел јесу цртежи, слике, и уобичајено је да се најстарија форма к. п. везује за пророчке записе на костима животиња. Сматра се да је сликовно писмо *ku-ven* – „стари знаци”, настало око 2650. године пре н. е. најстарије к. п., ако се изузму писмо *pa-kva*, које је строго линеарно. По легенди, написала су га два секретара краља Тија, који је наводно владао негде око 2800. год. пре н. е., а највероватније је и сам легендарна личност. Из *ku-vena* развило се *da-chuan*, или велико печатно писмо, које је још увек било веома слично *ku-veni* и у којем се веома лепо распознају пиктограми. Из овог облика развило се *chuan-ven* или мало печатно писмо.

Најстарији кинески текстови исписани на бронзи потичу из каснијег периода. Кинески археолози сматрају да су ови стари записи били познати још за време династије Хан (206. године пре. н. е. – 206. год.) и да су касније били заборављени. Зато је данас уобичајено да се њихово откриће везује за 1899. годину и провинцију Хенан. Анализе су показале да су ови записи већ имали поделу на сложене и једноставније форме исписа. До данас је пронађено око 5 000 карактера, од којих је половина дешифрована. Други важан извор у реконструкцији к. п. јесу записи на бронзаним предметима који се временски могу сместити од династије Шанг (1600–1100. год. пре н. е.) до

Захваљујемо се на добијању сагласности за коришћење илустративног материјала: Народном музеју, Београд, Музеју Српске православне цркве, Београд, Музеју савремене уметности, Београд, Музеју примењене уметности, Београд, Народном музеју, Ниш, Музеју Рас, Нови Пазар, Народној библиотеци Србије, Београд, Галерији Милене Павловић, Пожаревац, краљевској породици Карађорђевић, Фонду Вујичић колекција, Београд, Архиву САНУ, Београд, господину Ђорђу Момировићу, Београд.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

72/76(031)

РЕЧНИК појмова ликовних уметности и архитектуре. Том 2, Е–К / [аутори Ана Анакијев ... и др.]. – Београд : САНУ, Одељење ликовне и музичке уметности : Завод за уџбенике, 2020 (Београд : Планета принт). – 679 стр. : илустр. ; 29 cm

Подаци о ауторима преузети са полеђине насл. листа. – Тираж 1.000. – Скраћенице: стр. 8. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Регистри.

ISBN 978-86-17-20195-9 (ЗУ)

1. Анакијев, Ана [autor]

а) Уметност – Лексикони б) Архитектура – Лексикони

COBISS.SR-ID 19122697

К. Б. 34978

8 600262 054920